

עיקר וטפל בתופעת המלחמה

הדיון הפילוסופי של ד"ר יעל ברהמס על "מהות ושינוי בתופעת המלחמה" ("מערכות" 434, דצמבר 2010) הוא תרגיל אינטלקטואלי מרתק, אך השאלות שעל קציני צה"ל לשאול את עצמם שונות לגמרי מהשאלות שמעלה ברהמס

מבוא

אני מודה כי כשקראתי בפעם הראשונה את מאמרה של ד"ר יעל ברהמס "מהות ושינוי בתופעת המלחמה" ("מערכות" 434, דצמבר 2010), חשבתי לעצמי שפשוט איני משכיל מספיק כדי להבינו. אבל אם כך הדבר, ככל הנראה רבים מקוראי הביטאון יחושו כך או שפשוט ידלגו למאמר הבא.

יהיה המאמר חשוב ככל שיהיה, נשאלת השאלה מה טעם להעמיס על מוחות הקצינים מאמר הכתוב בסגנון כל כך מורכב ושנעשה בו שימוש במילים שאינן מצויות בשיח הצבאי. גם כך מוצפים קציני צה"ל במבול של פרסומים בספרות מקצועית, במידע שמתפרסם באינטרנט, בכתבות בעיתונים וכד'. מהכרותי רבת השנים עם קציני צה"ל בכל הדרגים אני יודע שלמרבה הצער הם קוראים מעט מדי ספרות צבאית ועוד פחות מכך הם כותבים.

אבל למרות הכול לא נכנעתי. התעקשתי לקרוא שוב ושוב את המאמר המלומד כדי להבין בכל זאת למה התכוונה הכותבת. אם הבנתי נכון, בעצם כל מה שרצתה לומר ד"ר ברהמס מופיע בארבע השורות האחרונות: "ואולי השאלה החשובה ביותר שצריכים לשאול מקבלי החלטות צבאיים ומדיניים היא: כיצד ניתן לנצל באופן אפקטיבי את השינויים בתופעת המלחמה כדי לנצח בעימותים הנוכחיים וכדי לקדם את האינטרסים ואת המטרות שלנו?" לדעתי, זו אינה השאלה החשובה.

אל"ם (מיל') משה גבעתי
חוקר במחלקה להיסטוריה של צה"ל

כי יצר לב האדם רע מנעוריו

ברור שבמהלך ההיסטוריה חלו שינויים בתופעת המלחמה. בשביל זה לא צריך דיון פילוסופי מעמיק. מאז נלחמו בני האדם זה בזה באבנים, באלות ובחיצים עשויים מעצמות של חיות, תרמו הגילויים של האש, של הקיטור, של החשמל ושל הגרעין והמצאות כגון הגלגל, אבק השריפה, המטוס, הרדיו והמחשב להתפתחות כלי נשק בעלי טווח ארוך יותר, מדויק יותר וקטלני יותר. האם התפתחות כלי הנשק שינתה במשהו את הסיבות שבגינן נלחמים בני אדם אלה באלה? נראה שלא.

האם המהפכה התעשייתית והתיעוש המואץ שהביאו לפיתוחם של דרכי תחבורה נוחות יותר או היכולת לדגל מעל למכשולים יבשתיים באמצעות דאוניס, מטוסי תובלה ומסוקים שינו את זירות המלחמה מאז שחר ההיסטוריה? כנראה לא. צבאות עדיין נלחמים על רכסי הרים, בגאיות עמוקים, בשטחים בנויים בצפיפות, במדבריות והיכן לא? האם היכולת לשייט באוקיינוסים או קרוב לתחתית הים בספינות מהירות, בנושאות מטוסים או בצוללות גרעיניות שינתה את מאפייני הזירה הימית? נראה שלא.

האם המהפכות הצרפתית, התעשייתית, הרוסית ומהפכת המידע שינו במשהו את יצר האדם באשר הוא? בוודאי שלא. "כי יצר לב האדם רע מנעוריו", נכתב כבר במקורותינו (בראשית ח', כ"א). אם בכל אחת ממלחמות העולם העתיק נהרגו אלפי בני אדם ואף עשרות אלפי בני אדם, הרי במלחמת העולם הראשונה נהרגו יותר מ-18.5 מיליון בני אדם, מחציתם אזרחים. במלחמת העולם השנייה נהרגו - אם בלחימה ואם בחיסול שיטתי - כ-59 מיליון בני

הלוחם שיידרש להתקדם בשטח מוכה ארטילריה כבדה ורווי טילי נ"ט קטלניים לעבר יעדים מבוצרים, מגודרים וממוקשים יעשה זאת אם יראה את מפקדו עושה זאת, ובעיקר אם יהיה בטוח בצדקת הדרך. הוא יעשה זאת אם ייתן אמון במנהיגות האזרחית והצבאית. הוא יעשה זאת אם מטרות המלחמה תהיינה ברורות. זאת צריכה להיות הדאגה של מקבלי ההחלטות המדיניים והצבאיים.

אדם. במלחמת וייטנאם נהרגו יותר מארבעה מיליון חיילים ואזרחים. גם מלחמות הבלקן שהתחוללו בלב אירופה בשלהי המאה ה-20 ובתחילת המאה ה-21 גבו את חייהם של עשרות אלפי חיילים ואזרחים. המלחמות הפנימיות בסודאן כבר גבו את חייהם של יותר מ-300 אלף בני אדם. אז ניתן לומר שגם יצר ההרג של בני האדם במרחבי הגלובוס בעצם לא השתנה. בני אדם ממשיכים וככל הנראה ימשיכו להרוג אלה את אלה בשל סכסוכים על מים, על מרחבי מחיה, על זכויות מעבר, על משאבי אנרגיה, על רקע דתי או על רקע אידיאולוגי.

אם כך מה השתנה במהות תופעת המלחמה מלבד ההתפתחות הטכנולוגית של אמצעי המלחמה? האם שילוב של לוחמת תקשוב במלחמות הבאות ייתר את הצורך להשתלט על שטחים ולהשמיד צבאות באופן פיזי? ברור שלא. נכון שיש להתכונן לקשיים בלחימה שיושפעו מלוחמת תקשוב, כפי שבעבר סבלו צבאות מקשיים בתקשורת בשל הפעלת אמצעי ל"א. אבל בכל מקרה שיאה של כל מלחמה הוא ההתמודדות הפיזית שבה מנסים צבאות להשמיד זה את זה בהפעלת כלי נשק מרחוק ומקרוב, בהסתערות על מוצבים מבוצרים, על שטחים שולטים, בלחימה בשטחים בנויים ומפעילים לשם כך כוחות אוויר, ים ויבשה בשטחו של היריב.

העיקר: האמונה בצדקת הדרך

ההנחה של ד"ר יעל ברהמס "כי אם נתמקד בשינויים בתופעת המלחמה - בין אם הם מהותיים או מקריים - יוכל הצבא להבין טוב יותר את התופעה ולהתאים את עצמו כך שיתפקד בה ביתר יעילות והצלחה" היא שגויה מעיקרה. לא הבנת השינויים תתרום לתפקוד יעיל יותר.

הדרג המדיני הבכיר והדרג הצבאי הבכיר חייבים להתמקד בעיקר בשינויים שחלים בחברה האזרחית כגון: תופעות של ניכור ושל השתמטות, תופעות של היעדר אמונה בצדקת הדרך הלאומית, בהיחלשות החוסן הלאומי, בחוסר אמון במנהיגות הפוליטית ובמנהיגות הצבאית.

לוחמי צה"ל הכריעו את האויב בכל מלחמות ישראל לא בזכות אמצעי הלחימה שעמדו לרשותם באותה העת, אלא בזכות ההבנה שמלחמתם צודקת. גילויי גבורה, רעות, הקרבה ונחישות באו בזכות החינוך שקיבלו בבית, במערכת החינוך, בתנועות הנוער ובצבא. לוחמים הסתערו בגבורה מול האש כי כך עשו חבריהם ומפקדיהם. "שיפור האפקטיביות האסטרטגית והמבצעית של הארגון הצבאי לאור המציאות המשתנה" לשיטתה של ד"ר ברהמס מעניינת את הלוחמים פחות משלג דאשתקד. הלוחם שיידרש להתקדם בשטח מוכה ארטילריה כבדה ורווי טילי נ"ט קטלניים לעבר יעדים מבוצרים, מגודרים וממוקשים יעשה זאת אם יראה את מפקדו עושה זאת, ובעיקר אם יהיה בטוח בצדקת הדרך. הוא יעשה זאת אם ייתן אמון במנהיגות האזרחית והצבאית. הוא יעשה זאת אם מטרות המלחמה תהיינה ברורות. זאת צריכה להיות הדאגה של מקבלי ההחלטות המדיניים והצבאיים.

סיכום: יש מקום לדאגה

האם כיום צריכים מנהיגי ישראל להיות מודאגים? ועוד איך. במדינה שבה מערכת החינוך קורסת, במדינה שבה גדל הניכור בין דתיים לחילונים, בין עניים לעשירים, בין פשוטי העם לידוענים, בין השוליים למרכז וכד', במדינה שבה המחקר האקדמי עומד בפני פשיטת רגל, והפער הכלכלי בין עניים לעשירים הולך ומעמיק, במדינה שבה ערכים כמו: אהבת מולדת, ציונות, חלוציות והתיישבות הם עניינו של מיעוט ההולך וקטן, לא יכולים המנהיגים לצפות שבעת מלחמה יעמוד הצבא במשימותיו.

